

Mishnah Hullin, chapter 3

משנה חולין פרק ג

(1) The following [defects] render cattle *treifah*: [1] if the esophagus [food pipe, which contains two layers of skin, the outer one red and the inner one white, if both] were pierced [even though the perforation does not align] [2] or if [most of the width of] the trachea [windpipe] was severed [3] if the [inner] membrane of the brain was pierced [4] if the heart was pierced into [any of] its chambers [5] if the spine was broken and [most of the width of] the spinal cord severed [6] if the liver was gone and nothing [i.e., less than two כזיתים] remained [meaning, less than one olive's bulk in the area of the gall, and less than one olive's bulk where the liver hangs under the kidneys, remained] and [7] if [both membranes of] the lung were pierced [so that it leaks when blown up with air] [8] or was partially missing [i.e., one of the five lobes of the lung was missing] — Rabbi Shimon says: [Only] if [the lung was] pierced into the main bronchi [9] [All ruminants have four

א אלו טרפות בכמה, נקובת הושט, ופסוקת הגרגרת, נקב קרום של מוח, נקב הלב לבית חללו, נשברה השדרה ונפסק החוט שלה, נטל הכבד ולא נשתיר הימנו כלום, הראה שניקבה או שחכרה. רבי שמעון אומר, עד שתנקב לבית הסמפונות. נקבה

רבנו עובדיה מברטנורא

א אלו טרפות ניקב הושט. שני עורות יש לו לושט, החיצון אדום, והפנימי לבן. אם ניקב זה בלא זה, כשרה. ניקבו שניהן אפילו זה שלא כנגד זה, טריפה. וכל נקב במשהו: ופסוקת הגרגרת. לרחבה ברובה. ואינה טריפה עד שיפסק רוב החלל. ועובי התנוך אינו משלים לרוב. ודוקא כשנפסקה לרחבה הוא דפסולה ברובה. אבל לארכה של קנה, אפילו לא נשתיר בה אלא חוליא אחת למעלה לצד הראש וחוליא אחת למטה סמוך לכנפי ריאה, כשרה, לפי שכל זמן שהבהמה מושכת צוארה יותר, הסדק מתמעט ואינו נראה: ניקב קרום של מוח. ב' קרומים יש למוח. העליון דבוק לעצם הגולגולת, והשני הסמוך למוח. אם ניקב העליון והשני הסמוך למוח קיים, כשרה. ניקב השני הסמוך למוח אע"פ שהעליון קיים, טריפה, ואע"פ שלא ניקב העצם: ניקב הלב לבית חללו. ב' חללים יש ללב, הגדול לצד ימין הבהמה, וחלל הקטן לצד שמאל. אם ניקב הלב במשהו והגיע הנקב לאחד משני אלו החללים, טריפה. וכן אם ניקב בסחוס שבלב העשוי כעין ביב והוא קרוי קנה הלב, טריפה: נשברה השדרה. חוליות השדרה: ונפסק החוט. כמין חוט לבן יוצא מן המוח ועובר על פני אורך השדרה כולה, וקרום דק מקיף את החוט. ואם נפסק רוב היקפו של קרום זה ברחבו, היינו נפסק החוט וטריפה, ואפילו לא נשברה השדרה, אלא אורחא דמלתא נקט, דרוב פסיקת החוט על ידי שבירת השדרה הוא: ניטל הכבד ולא נשתיר הימנו כלום. טריפה. עד שישתייר כזית במקום מרה, וכזית במקום שהיא חיה משם, דהיינו מקום תלייתה כשהיא מעורה ודבוקה תחת הכליות, ואם נשתיר בה פחות משני זיתים בשני מקומות הללו, או אפילו יותר משני זיתים ושלא בשני מקומות הללו, טריפה: הריאה שניקבה. שני קרומים דקים יש לריאה, ניקב זה בלא זה, כשרה. ניקבו שניהן והרוח יוצא כשנפחים אותה, טריפה. ומטעם ריאה שניקבה נאסרו כל הסירכות שבריאה כשהם במקום דעבידי לאינתוקי, לפי שאין סירכא בלא נקב, שהריאה שואבת כל מיני משקה והמשקה נעשה עב בתוכה ויוצא מעט מעט דרך הנקב ונעשה קרום. וכשהסירכות במקום דלא עבידי לאינתוקי כגון אונא באונא כסדרן, זו מגינה על זו וחוזרת לבריאותה ואין הנקב מתגלה. אבל כשהם במקום דעבידי

stomachs; the first, *keres* or rumen, is sack-like, which stores the food until it decays, the second *bet hakosot* or reticulum, creates small ball-like cud which is brought back into the mouth to be chewed, the third *hemsēs*

or omasum, where it begins digesting the chewed cud, the fourth *kayvah* or maw, which leads into the intestines.] if the maw [i.e., the fourth stomach], [10] or the gall bladder [on the side not leaning against and hence not plugged up by the liver] [11] or the intestines were pierced [in a place where it is not folded and plugged up by another part of the intestine] [12] if the inner rumen [the first stomach] was pierced [13] or if the greater part of the outer covering [i.e., the part of the abdominal wall which covers the maw] is torn — Rabbi Yehudah says: In a large animal [even if not the greater part, but] if it is torn a handbreadth and, regarding a small animal, if the greater part of it was torn [14] if the omasum [third stomach] [15] or reticulum [second stomach] was [noticeably] pierced on the outside [16] if the animal fell from the roof [and before it stood up on its feet he slaughtered it, we assume there was internal injury and is not kosher; if the animal walked the distance of its height, it is kosher and does not require additional examination; if it stood but didn't walk, or was alive for twenty-four hours it is kosher, subject to examination] [17] if most of the [twenty-two marrow containing] ribs were fractured [18] or if it was clawed

רבנו עובדיה מברטנורא

לאינתוקי, הקרום מתפרק והנקב מתגלה: **או שחסרה.** כגון שחסרה אחת מחמש האונות שיש לריאה. ואם נחסרה אחת משלש האונות של צד ימין, יש אומרים שהענונייתא משלמת וכשרה. ואם חסרה הענונייתא עצמה, יש מכשירין, דאין זה חסרון, שהרבה בהמות אין להם ענונייתא. כך מוכח בגמרא: **עד שתנקב לבית הסמפונות.** קנוקנות קטנות המתפשטות בתוך הריאה כולן שופכין לסמפון הגדול. ולבית הסמפונות דתנן, כלומר לסמפון הגדול שכל הסמפונות שופכים לו. ואין הלכה כרבי שמעון: **ניקבה הקיבה.** נקב מפולש לתוך חללה בכל שהוא: **ניקבה המורה.** הכיס שלה למקום שאין הכבד סותמתה: **ניקבו הדקיין.** בני מעים. למקום שאין דקים אחרים סמוך לנקב להגן עליו. אבל הדרא דכנתא דאנקיב לחבריה חבריה מגין עליה: **כרס הפנימי.** כל הכרס כולו קרוי כרס פנימי. ונקובתו במשהו. כרס החיצונה, בשר החופה את רוב הכרס והוא קרום עב על כל החלל מן החוזה ועד הירכים. והכרס מיעוטו נחבא תחת צלעות החוזה ורובו תחת אותו קרום. ונקרע ברובו דקאמר, היינו שרואים כמה יש מן הקרום כנגד אותו רוב הכרס, ואם נקרע שם רוב מה שיש מן הקרום כנגד הכרס, טריפה. ואם ממקום שהכרס כלה ולמטה נקרע אותו קרום, כשרה: **הגדולה טפח.** בשור גדול אם נקרע טפח, טריפה, אף על גב דלא הוא רובה. ובעגל קטן מטפרא ברובה, אף על גב דלא הוא טפח. והלכה כרבי יהודה: **המסס ובית הכוסות.** סוף הכרס עשוי ככובע וקרוי בית הכוסות, והמסס מחובר בו, וסביב לחבורן כשבאים להבדילין יש דופן לזה ודופן לזה, ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה. והמאכל

by [the poisonous forepaw of] a wolf.
 Rabbi Yehudah says: Small cattle are *treifah* if clawed by a wolf; large cattle [only] if clawed by a lion; small fowl if clawed by a sparrow hawk; large fowl if clawed by a hawk. This is the general

הַזֵּאֵב. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, דְּרוֹסַת הַזֵּאֵב בְּדִקָּה, וְדְרוֹסַת אֲרִי בְּגִפְסָה. דְּרוֹסַת הַנֶּיֶץ בְּעוֹף הַדֶּקָּה, וְדְרוֹסַת הַגָּס בְּעוֹף הַגָּס. זֶה הַכֶּלֶל, כֹּל שְׂאִין

רבנו עובדיה מברטנורא

נכנס מבית הכוסות להמסט, ומן המסט לקיבה, ומהקיבה לדקין: **שניקבו לחוץ**. שהנקב נראה מבחוץ. כגון שניקבו או זה או זה שלא במקום חבורן. לאפוקי אם ניקבו במקום חבורן דכשר, לפי שדופן המסט מגין על נקבי בית הכוסות, ודופן בית הכוסות מגין על נקבי המסט: **נפלה מן הגג**. ושחטה מיד, טריפה, אם לא הלכה ברגליה אחר נפילתה. דחיישינן שמא נתרסקו אבריה ואם הלכה מלוא קומתה, כשרה ואינה צריכה בדיקה. ואם עמדה ולא הלכה ושחטה, צריכה בדיקה. וכן אם שהתה מעת לעת אחר שנפלה ושחטה, אע"פ שלא הלכה ולא עמדה, כשרה וצריכה בדיקה, ובדיקה זו בחלל הגוף בפנים לראות אם נתרסקו אבריה. ובית הרחם וכן הסימנים אין בהם משום ריסקו אבריים: **נשתברו רוב צלעותיה**. עשרים ושתיים צלעות גדולות שיש בהן מוח יש לבהמה, אחת עשרה מכאן ואחת עשרה מכאן. נשתברו שש מכאן ושש מכאן, או אחת עשרה מכאן ואת מכאן, זהו נשתברו רוב צלעותיה. והוא שנשברו מחציין כלפי השדרה, לפי ששם חיותה ולא מחציין לצד החזה: **ודרוסת הזאב**. שמכה בצפרניו בבהמה ומטיל בה ארס ושורפה ואין דריסה אלא ביד, אבל לא ברגל. ואין דרוסה אלא מדעת. ודרוסה שאמרו, צריכה בדיקה כנגד בני מעים, וכגון ספק דרסה או שראה שדרסה ואין מקום הדריסה ניכר מבחוץ, צריכה בדיקה גבה וכריסה וצדיה וכל שכנגד בני מעים. ואם האדים שם בשר, טריפה. ואם ודאי דרוסה היא, בודק כנגד מקום הדריסה ורואה, אם האדים הבשר, טריפה. ואם לאו, כשרה: **דרוסת הזאב בדקה**. אבל בגסה לא אלים זיהריה למקלייה: **ודרוסת ארי בגסה**. וכל שכן בדקה. ורבי יהודה לפרושי מלתיה דתנא קמא אתי ולא לאפלוגי עליה. והלכה כמותו: **הנץ**. אשפוי"ר בלע"ז: **בעוף הדק**. יונים וצפורים: **דרוסת הגס**. אשט"ר: **בעוף הגס**. אווזים ותרנגולים: **זה הכלל**. לאתויי שבעה מיני טרפות שלא הזכירו במשנה, ואלו הן, (א') קולית הירך שקפץ ממקומו מן החור שבעצם האליה שהוא תחוב בו, והוא דאיככול ניביה. (ב') לקתה אפילו בכוליא אחת, וכל שכן בשתיהן, והוא דמטיא לקותא למקום חריץ של כוליא. (ג') טחול שניקב נקב מפולש במקום עבה שבו, ואם נשתייר בו כעובי דינר זהב, כשר. (ד') סימנים שנדלדלו ברובן, כלומר שנתלשו בכמה מקומות ומחוברים כאן מעט וכאן מעט. (ה') נעקרה צלע מעיקרה. דדוקא נשתברו תנן במתניתין דבעינן רובא. אבל נעקרה צלע אחת מעיקרה עד חצי חולייתה טריפה. (ו') גולגולת שהוכתה מכות רבות על גולגולתה ולא נפחתה ולא ניקב הקרום, אם רובה נחבסה דהיינו נתרוצצה, טריפה, ובשר החופה את רוב הכרס ברובו, נמי איכא למאן דאמר דתנא מייתי ליה בזה הכלל, ולא הזכיר בפירושו במשנה, לפי שאינם מפרשין הכרס החיצונה ששנוי במשנה שהוא בשר החופה את רוב הכרס כדפרישנא לעיל. וכן מייתי תנא בזה הכלל בהמה שנחתכו רגליה האחרונים מן הארכובה ולמעלה, טריפה. וחסרון בשדרה, שאם חסרה חוליא אחת, טריפה. וגלודה, שנפל עורה והופשטה כולה או מחמת שחין או מחמת מלאכה, טריפה. וחרותה, שצמקה יאיה שלה ונעשית כחריות של דקל מחמת פחד שהבעיתה אדם, דדוקא בידי שמים תנן לקמן שהיא

rule: if an animal with a similiar defect [to the one slaughtered] could not continue to live [for twelve months], it is *treifah*.

(2) And the following [defects] do not render cattle *treifah*: if the windpipe was pierced or slit [even in its entire length, except at the very top and very bottom]. How much of it may be missing? Rabbi Shimon ben Gamliel

says: Up to an Italian *issur*. If part of the skull cracked open but the membrane of the brain was not pierced [if a piece of the skull the size of a third of a handbreadth was actually missing it would be a *treifah*, since eventually the membrane would become pierced (Tiferet Yisrael)], if the heart was pierced but not into [any of] its chambers, if the spine was broken but the spinal cord was not severed, if the liver was gone but a piece the size of an olive remained [in the gall area and the area under the kidneys (see Mishnah 1 above, page 109), if the [third stomach] omasum and [second stomach] reticulum were pierced [i.e., the walls that connect one to the other] on the inside, if the spleen was [entirely] gone, or if [one or both] the kidneys were [entirely] missing or if the lower jawbone was missing [however, there remained some flesh to which the trachea and esophagus remain attached and therefore this does not fall under the category of a severed trachea as in the Mishnah above; it also must be able to swallow when food is fed into its mouth], if the uterus was missing, if the lung was

רבנו עובדיה מברטנורא

כשרה משום דהדרא בריאה, אבל לא בידי אדם. וכל הני טרפות רבינהו תנא בזה הכלל: **כל שאין כמוה חיה**. שלקתה מכה, שאין בהמה לקויה דוגמתה יכולה לחיות: **ב ניקבה הגרגרת**. בלא חסרון איסר כדמפרש. ואם ניקבה הרבה מפולשים ואין בהן חסרון, רואין אם כשיצטרפו יש בכולן רוב שיעור גרגרת, טריפה. ואם יש באותן נקבים חסרון או שחסרו ממנו רצועות ארוכות, אם כשיצטרפו כל מה שחסר יעלה יותר משיעור איסר, טריפה. ואם כאיסר או פחות, כשרה. וכן הלכה: **או שנסדקה**. והוא שישתייר בה בקנה למעלה ולמטה כל שהוא: **נפחתה הגולגולת**. העצם נפחת ורואים אנו שלא ניקב קרום של מוח: **ניטלה הכבד ונשתייר הימנה כזית**. והוא שיהיה כזית במקום מרה, וכזית במקום שהיא מעורה: **זה לתוך זה**. שסמוכין הן ודופןן של שניהם אדוקים זה לזה ובאמצעותן הן שופכין זה לזה. ואם חזרו וניקבו במקום אדיקת דפנותיהם ואין הנקב נראה לחוץ אלא זה לתוך זה. כשרה. דהא להדידי נמי שפחי: **ניטלו הטחול**. לא שנו אלא ניטל אבל ניקב במקום עביו ולא נשתייר בו כעובי דינר זהב, טריפה, כדפרשינן לעיל: **ניטלו הכליות**. בין שניטלו שתייהן בין שניטלה אחת מהן, כשרה. ולא שנו אלא ניטלו. אבל הכוליא שהקטינה מחמת חולי בדקה עד כפול, בגסה עד כענבה בינונית, טריפה. ואם מלאה מים סרוחים, טריפה. מים זכים, כשרה: **ניטל לחי התחתון**. מעל הבשר והסימנים מחוברין בבשר. ולא שנו אלא שיכולה לחיות על ידי הלעטה

shrivelled up [becoming hard as the branches of a palm tree] through an act of Heaven [i.e., by becoming frightened from thunder or lightning, it is not *treifah*, since this would eventually heal (and if one soaks it in water, it would return to its regular state); however, if frightened by a human or beast, it is *treifah*, since this would not heal], if an animal was stripped of its hide, Rabbi Meir declares it kosher but the Rabbis declare it not kosher [unless a strip of skin the width of a *sela* remains covering the entire spine, in which case, the Rabbis would agree that it would be kosher].

וְחֲרוּתָהּ בְיַדֵי שְׂמַיִם. הַגְּלוּדָהּ, רַבִּי מֵאִיר מְכַשֵּׁר, וְחֲכָמִים פּוֹסְלִין: ג' וְאֵלּוּ טְרֵפוֹת בְּעוֹף, נְקוּבַת הַשֵּׁט, פְּסוּקַת הַגְּרִגֵּרָה, הַכֶּתֶה הַלְּדָה עַל רֵאשָׁה מְקוֹם שְׁעוֹשָׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה, נִקֵּב הַקֶּרְקֶבֶן, נִקְבוּ הַדְּקִין. נִפְלָה לְאוּר וְנַחְמְרוּ בְּנֵי מַעִיָּה, אִם יִרְקִים, פְּסוּלִין. אִם

(3) The following [defects] render birds *treifah*: if the esophagus was pierced, or the trachea severed, if a weasel struck [i.e., bit the bird] on the head in such a place as would render it *treifah* [i.e., in a place that would puncture the membrane covering the brain,] if the gizzard [*kurkavan*, the muscular chamber which crushes the food before entering the intestines] were pierced [i.e., both the muscle and the bag] or if the intestines were pierced. If it fell into the fire and its internal organs were scorched; if they [i.e., those organs that are red] turned

רבנו עובדיה מברטנורא

ששופכים המאכל לתוך פיה. אבל אינה יכולה לחיות על ידי הלעטה, טריפה: **ניטלה האם**. היא זרחם, מטרי"ץ בלע"ז, שהעובר מונח בה; **וחרותה בידי שמים**. שצמקה הריאה שלה ויבשה כחריות של דקל מקול רעם וברק וצ"ל וראיית ברק, כשרה. ובידי אדם כגון שהבעיתה אדם או שאר כל הבריות כגון שאגת אריה וקול שחל, טריפה. והיכי ידעין אם בידי שמים וכשרה, אם בידי אדם וטריפה, בקיץ מביא כלי חרס לבנים וממלאן מים קרים ומניח הריאה בתוכם מעת לעת, אי הדרא בריא, בידי שמים היא וכשרה. ואי לא הדרא בריא, בידי אדם היא וטריפה. ובחורף מביא כלי חרס שחור, שאינו מזיע כמו הלבן ואין המים מצטננים בו, ויש מפרשים שמביא כלי נחושת, וממלאן מים פושרים ומניח הריאה בתוכן מעת לעת, אי הדרא בריא, כשרה. ואם לאו, טריפה: **הגלודה**. שהופשט עורה מעליה, אם נשאר בה עור כרוחב סלע על פני השדרה כולה שנמצאו חוליות השדרה כולן מחופים, הרי זו כשרה. ואם נפשט ממנו רוחב סלע על פני כל השדרה, אע"פ שכל שאר עורה קיים, טריפה, וכן פסק הלכה: **ג' הכתה חולדה על ראשה**. שנשכה בשיניה. דאילו ביד, יש דריסה לחולדה בעופות, וכל כנגד החלל מטרפא ביה: **מקום שעושה אותה טריפה**. שיש לחוש שמא ניקב קרום של מוח. וכיצד היא עושה, מכניס ידו לתוך פי העוף ודוחק אצבעו למעלה. אם המוח מבצבץ ויוצא, בידוע שניקב הקרום וטריפה: **ניקב הקורקבן**. והוא שיהיה הנקב בבשר הקורקבן ובכיס שבתוכו שהמאכל עובר בו, דהיינו שיהיו נקובים הכיס והבשר זה כנגד זה. אבל קורקבן שניקב וכיס שלו קיים, או אפילו ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה, כשרה: **ונחמרו בני מעיה**. כווצו מחמת

green, it is not valid [i.e., it is *treifah*] but if they remained red, it is valid [and the same is true vice versa, those organs which are green, if after being scorched turned red, it is *treifah*]. If one stepped upon a bird or knocked it against a wall or if an animal crushed it and it still jerks its limbs and it remained alive after this for twenty-four hours, and it was slaughtered afterwards, it is valid [subject to examination for internal injuries].

(4) And the following [defects] do not render birds *treifah*: if the windpipe was pierced or slit lengthwise (as above in Mishnah 2) if a weasel struck [i.e., bit] it on the head in such a place that would not render it *treifah* [i.e., an area which would not puncture the brain], if the crop [zefek the pouch-like portion of the bird's food pipe where food is first stored] was pierced; Rebbi says: Even if it was [partially missing [as long as enough remains so that the food will reach the stomach. The *halacha* does not follow Rebbi], if the intestines protruded [from the body] but were not pierced [nor do they become inverted when reinserted], if its wings were broken or its legs broken [from the knee downward and the

רבנו עובדיה מברטנורא

האור ונהפכו מראיתן. לשון מעי חמרמרו: **ירוקים פסולים.** הכי קאמר, אברים שדרכן להיות אדומים, כגון הלב והכבד והקורקבן שדרכן להיות אדומים באוויזן ותרנגולים ותורים ובני יונה וכיוצא בהן, אם נשתנו ונעשו ירוקים מחמת האור, פסולים. ואם נשאר אדומים כמו שהיו, כשרים. והוא הדין הדקים שדרכן להיות ירוקים, אם נשתנו מבריייתן ונהפכו אדומים, פסולים. וכן עופות המים שהלב והכבד והקורקבן שלהם ירוקים, אם נפלו לאור והאדימו, פסולים. שכל שנשתנו מראיתן מחמת האור, פסולים. ושיעור שינוי המראה, במשהו כמו שהנקב במשהו: **דרסה.** אדם ברגליו: **או שטרפה בכולת.** שהכה בה בכותל: **או שרצצתה בהמה.** דאיכא למיחש להני תלתא משום ריסוק איברים. ועדיין מפרכסת: **אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה.** ובעיא בדיקה כדכתבין לעיל גבי בהמה. שכל טריפות שמנו חכמים בבהמה, כנגדן בעוף. יתר עליהן העוף, אלו השנויין במשנה: **ד ניקבה הגרגרת או שנסדקה.** נקובת הגרגרת וסדיקתה בעוף כנקובת הגרגרת וסדיקתה בבהמה. וכבר פירשנו לעיל. ואם ניקבה נקב שיש בה חסרון, אם החסרון היה בשיעור רוב חלל הקנה של אותו העוף, טריפה. ואם לאו, כשרה: **הזפק.** הוא סמוך לושת. וכל הנמשך עם הושת כשהעוף מושך צוארו, דינו כושת ונקובתו במשהו. ושאר הזפק אם ניקב כשר: **רבי אומר אפילו ניטל.** ואין הלכה כרבי: **יצאו בני מעיה.** לא שנו אלא שבשעה שהכניסין לתוכו לא הפך עליונו לתחתונו או עגולה זו למעלה מכמות שהיתה שהחליף, זו למעלה וזו למטה. אבל הפך בהן, טריפה, שכיון שנהפך אחד מהם אינו יכול לחיות: **נשתברו גפיה.** עצמות הכנפים. ודוקא נשתברו. אבל שמוטת גף בעוף, טריפה, חיישינן שמא ניקבה הריאה לפי שהריאה נחבאת בין הצלעות וקרום הבשר רך ודק בין צלע

bone did not pierce the flesh] or if its [large] feathers were plucked out, Rabbi Yehudah says: If its down [the small stemless feathers] were gone, [it is comparable to an animal stripped of its skin and] it is invalid [the *halachah* does not follow Rabbi Yehudah].

(5) If an animal suffered from a sudden surge in blood flow, or was overcome by fumes or by cold, or if it ate oleander or hens' dung [which are poisonous to animals, but harmless to humans] or if it drank open water [which could have been contaminated by a snake] it is fit. If it ate poison, or was bitten by a snake [which is harmless to animals, but dangerous to humans], it is not forbidden as a *treifah*, but it is forbidden as a danger to life.

(6) The characteristics of [kosher] cattle and of wild animals are stated in the Torah [i.e., split hooves and chewing their cud]. The characteristics of [kosher] birds are not stated, but the Sages have said, Every bird that seizes its food [with its talons], is not kosher. Every bird [that does not seize its food and] that has an extra toe [a higher toe at the back of the foot], or a crop and has a gizzard that can be peeled [i.e., the bag from the muscle] is kosher. Rabbi Eliezer son of

רבנו עובדיה מברטנורא

לצלע וכששומט גפה מתנתקת הריאה עם הגף: **נשתברו רגליה**. מן הארכובה ולמטה. או אפילו למעלה ולא יצא העצם לחוץ. אבל יצא לחוץ, תנן בבהמה המקשה ופרק ד' דהוי טריפה, ושם נפרש: **נמרטו כנפיה**. היינו נוצה גדולה שעל כל גופה: **נוצה**. היא הדקה שעל הבשר שאין לה קנים, דחשיב לה כגלודה. ואין הלכה כרבי יהודה: **ה אחוזת הדם**. שאחזה דם וחלתה: **והמעושנת**. שנכנס עשן בגופה: **והמצוננת**. חולי מחמת צינה. ורמב"ם פירש, אחוזת הדם, שגבר עליה הדם. והמעושנת, שגברה עליה הליחה השחורה. והמצוננת, שגברה עליה הליחה הלבנה. ולא הזכיר הליחה הרביעית שהיא האדומה, לפי שאינה מצויה כל כך בבהמות: **הרדופני**. סם המות דבהמה. וכן צואת התרנגולים, הבהמות האוכלות ממנה מתות: **מים הרעים**. מים מגולים: **סם המות**. דבר שהוא סם המות לאדם ואינו סם המות לבהמה: **ו הדורס**. האוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שהוא אוכל. ויש שפירשו, שאינו ממתין לבעל חי עד שימות אלא אוכלו מחיים: **אצבע יתירה**. זו אצבע הגבוהה שאחורי האצבעות: **וקורקבנו נקלה**. הכיס שבתוך הקורקבן נקלה מבשר הקורקבן. ולא שיהיה כל עוף טהור צריך לכלל הסימנים הללו אלא סימן אחד בלבד די ובלבד שנדע בו שאינו דורס ואוכל. והגאונים כתבו שמסורת בידם שאין מכשירים עוף הבא בסימן אחד ואע"פ שידוע לנו בו שאינו דורס ואוכל, אלא אם כן היה אותו סימן שקורקבנו נקלה ביד, אבל אם אינו נקלה ביד אע"פ

Rabbi Zaddok says: Every bird [when placed on a string] that parts its toes [i.e., half on one side of the string and half on the other], is not kosher [as it may be assumed that it seizes its food].

(7) And [the characteristics] of [kosher] locusts: All that have four legs, four wings, jointed [leaping] leg-like

extensions and wings covering the majority of the body. Rabbi Yose says: [Besides the four characteristics mentioned above] it must also have the name *hagav*. And [the characteristics] of [kosher] fish: All that have a fin and a scale [at one time or another, are kosher]. Rabbi Yehudah says: There must be [at least] two scales and one fin. The scales are those [thin discs] which are attached to the fish, the fins are those [wings] by which it swims.

רבנו עובדיה מברטנורא

שיש לו זפק או אצבע יתירה מעולם לא התירוהו: החולק את רגליו. כשמעמידו על החוט נותן שתי אצבעותיו מכאן ושתיים מכאן: טמא. בידוע שהוא דורס: ז ובחגבים. זהו סימן טהרתם: כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים ויש לו קרסולים. הם שתי רגלים ארוכין לבד הארבע והם סמוך לצוארו ממעל לרגליו לנתר בהם, כשהוא רוצה לקפוץ מתחזק בהם: רבי יוסי אומר ושמו חגב. אע"פ שיש בו ארבעה סימנים הללו אינו כשר אלא אם כן ידוע ששמו חגב. וכן הלכה: כל שיש לו סנפיר וקשקשת. אפילו אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן, או שיש לו עכשיו ועתיד להשירן כשיוצא מן המים, מותר: וסנפירין הפורח בהן. ששט בהן על פני המים:

ברבי זדוק אומר, כל עוף החולק את רגליו, טמא: ז ובחגבים, כל שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים, וקרסולים, וכנפיו חופין את רבו. רבי יוסי אומר. ושמו חגב. ובחגבים, כל שיש לו סנפיר וקשקשת. רבי יהודה אומר, שני קשקשין וסנפיר אחד. ואלו הן קשקשין, הקבועין בו. וסנפירין, הפורח בהן: